

tanításnak rendelkezésére: a vetítőgépet és mozgófényképet. Ezeknek a szemléltetés szempontjából való nagy használhatósága, valamint a mozilátogatás káros hatásainak kiküszöbölésére való törekvés indít mindig több pedagógust arra, hogy iskolai mozik létesítését sürgesék (Frank István, nyitrai kath. gimn.; Scherer Lajos, losonci áll. gimn.). A mozik és színházak ellen szól Tomor Árkád is (pápai ben-cés gimn.) javarészen irodalomtörténeti vonatkozású értekezésében, mely azonban megmarad a negatív kritikánál, pozitív javaslatokat nem tartalmaz. Némely szerzetesi iskola újabban igen szép sikerrel elevenítette fel a régebbi korban dívó iskolai színjátékokat, melyekről figyelemreméltó tanulmányban értekezik Náncsy Medárd (székes-fehérvári ciszt. gimn.).

Elsősorban az illető iskola növendékeinek és tanárainak érdeklődésére számítanak, de gyakran a távolabb állókra nézve is sok érdekességet rejtenek magukban az egyes iskolák történetét feldolgozó értekezések, melyek között számos érdemes, néha egész monográfia számba menő munka akad. Vannak, kik a magyar neveléstörténethez szolgáltatnak értékes adatokat. Túlnyomórészen történeti jellegű Kopp Lajosnak (bpesti IV. ker. reálisk.) a gimnázium és reáliskola egyenlő jogosítását sürgető jeles értekezése is, mely főleg a francia viszonyok felől tájékoztatja az olvasót. Ugyancsak idegen országokba vezetnek azok is, kik külföldi tanulmányútjukról számolnak be, egyéniségük különfélsége szerint majd általános ismertetést adva, majd inkább személyes tapasztalatokról, egyéni élményekről szólva, majd tudományos színezettel, majd hangulatkeltésre törekedve, tárcacikk-szerűen (Travnik Jenő és Varga Antal, győri áll. reálisk., Madai Gyula, bpesti ref. gimn.).

Kívánatos volna, hogy az értesítőket közlétező igazgatók a programértekezésekkel szemben mindenütt szigorú mértéket alkalmazzanak, hogy ezáltal az értesítőkből megjelent értekezések átlagos színvonala emelkedjék. Ma, amikor az értesítőik nincsenek kötelezve értekezések közlésére, sokkal jobb, ha enélkül látnak napvilágot, mint ha nem odavaló vagy rosszul megírt cikkek jelennek meg bennük, melyek senkinek sem használnak, az értekezések átlagos színvonalát pedig nagyon leszállítják.

Gy. Nagy József.

Bodnár I. Zsigmond: Szociológia az iskolában. Pécs, 1913, 55 l.

A szerző szerint az, hogy mit tanítsunk és mire neveljünk, a leg-szélesebb értelemben véve társadalmi kérdés s így elbírálásában a társadalom fejlődésének törvénye az irányadó. Az iskola ma az életnek szolgálatot nem tehet, mert tanítási és nevelési törekvése az uralkodó korszellem és osztályérdek hatalma alatt áll, holott az isko-

lának a jövő nemzedék életének biztosítására kellene törekednie, amely nemzedék majd egészen más eszményeknek lesz híve. Iparkodnunk kell tehát oly célt kitűzni, mely minden idők korszellemétől és minden egyén társadalmi helyzetétől a lehetőség szerint független. A nevelés célja így nem lehet más, mint amaz igazságok és koncepciók megismerése és ismertetése, melyeket a pozitív tudomány alkotott. Hasonló alapra kell helyezkednie az erkölcstan tanításának is. Az a kívánság, hogy az életbe kilépő ifjú a morális szükségleteket megértse, nem azt jelenti, hogy e megértés alapján határozza el magát valamely cselekedetre, hanem csupán azt, hogy a cselekedetek rugóit felismerje. A történelmi változásokat a szociális érzés okozza, helyesebben ennek fokozati változása, összehúzódása, kitágulása. A szocialitás érzése azonban csak szabályozó elv, mely az *érvényesülés*ben válik az életre való törekvéssé s így a cselekedetek motivumává. Az erkölcs fogalmának tartalma minden időben változó, a társadalom fejlődésének nincs határozott végcélja, mely mindenkorra érvényes és a fejlődés menetét irányító erkölcsi szabályul volna felállítható. Erkölcsös tehát az a cselekedet, mely a kor szellemének és a társadalom életviszonyainak megfelelő érvényesülési törekvés eredménye; az ellenkező erkölcstelen. Mivel pedig minden ember cselekedetét az érvényesülési törekvés foka és a korszellemben megnyilatkozó időleges társadalmi tendencia határozza meg, így erkölcsös és erkölcstelen cselekedetek megkülönböztetésére szükség sincs. Mind ebből következik, hogy a jellem leglényegesebb elemei szoros és megmásíthatatlan függvényei a korszellemnek s így az iskola a cselekedetet meghatározó akarati és érzelmi készségekre nevelőleg nem hat. Társadalmi szempontból tehát az iskolának a külső természetű (tisztaságra, rendre, egészségügyi szabályok megtartására irányuló) szoktatáson kívül csak egy feladata van: társadalmilag elfogadott eszközöket nyújtani az érvényesüléshez. Tehát a gyermek életszükségeinek megfelelő pozitív ismereteket nyújtani, a megélhetést biztosító gyakorlati készségekben kiművelni és megértetni vele a mai pozitív tudomány világlátásában emberi mivoltát, feltárni előtte törekvése, vágya objektív alapját. A cselekedetek ilyen megértését pedig csakis pozitív szociológia teszi lehetővé, amely tehát helyet kíván az iskolában.

Íme, e füzet tartalmának vázlata, melyet a Bodnár-féle erkölcsi törvénynek a társadalmi életre való alkalmazása tölt ki. Nem szándékom perbeszárni ez elmélettel, mellyel a tudományos köztudat és kritika rég leszámolt, de e füzet írójának néhány állítását nem hagyhatom megjegyzés nélkül.

Érezvén ő maga is, hogy mily közel áll egymáshoz az érvényesülési törekvés és az önzés, azzal érvel a kettő különbsége mel-

lett, hogy «egy antiszociális önzés elképzelhető, de egy antiszociális érvényesülés soha, mert . . . az utóbbi mindig feltételezi a társadalmat». Igaza van, ha antiszocialitáson társadalomnélküliséget kell érteni. De minthogy antiszociálisnak az olyan cselekedetet nevezik, mely a társadalom érdekeivel ellenkezik, melynél a társadalom csak eszköz egyéni célok elérésére, ezért nem ismerhetjük el állításának igazságát. Más szóval az érvényesülési törekvésben kimerülő életet nem tarthatjuk a társas érzésből fakadónak. Nem értünk egyet szerzőnkkel abban sem, hogy ne volnának a kultúrembériségnek a korok változásaitól nem érintett erkölcsi értékei. Végül határozottan ellené kell mondanunk az író azon követelésének, hogy az iskolából zárjunk ki minden esztétikai és etikai értékelést s ezeket pusztá értelmezéssel helyettesítsük. Milyen lenne az az iskola, melyben az összes társadalmi, erkölcsi és esztétikai eszmények rideg történelmi adatokká zsugorodnának össze, annak megítélését olvasóinkra bizzuk.

Ime, hova vezet a nevelés lehetőségének merev tagadása! Bodnár iskolai eszménye homlokegyenest ellenkezik mindazzal, amit a modern pedagógiai törekvések meg akarnak valósítani, mert épen visszája a nevelő iskolának. Ami a szociológiai ismereteknek az iskolába való bevitelét illeti, annak e sorok írója régóta őszinte híve. De csak a szociológiai ismereteknek s nem — mint Bodnár kívánja — a *szociológiának*, amely, mint tudomány, mégis csak a keletkezés időszakában van; s még kevésbé a Bodnár szociológiájának, amelynek pozitív tudományul való elismerése, úgy véljük, még jó ideig váratni fog magára.

Vida Sándor.

Kmetykó János: Dánia testnevelési ügye. Kiadja a «Tornaügy» Budapest, 1912, 53 lap 26 ábrával.

E füzetben a szerző beszámol arról a tanulmányútjáról, amelyet még 1911 júliusában tett Dániába, ahol a ryslingei főiskolán szüneti tornatanfolyamon vett részt. Bevezetésében utal az általános elégedetlenségből fakadó egyetemes reformtörekvésekre, amelyek a rendszereknek valóságos harcát eredményezték. Ez egyhamar nem fog nyugvópontonra jutni és immár nálunk is élénken foglalkoztatja az elméket, ahol az üdvözülést elsősorban az északi népek (svédek, dánok) racionális pedagógiai tornájától remélik. A tanfolyamra vonatkozó részletek és adatok közlése éz utazásának színes leírása után a szerző — minden átmenet nélkül — a testi nevelés történetébe fog, amelynek régi korán átsietve, részletesen elmondja a dán Nachteggall és a svéd Ling életét és működését; ismerteti az utóbbinak rendszerét, mely nem a tornaszerekhez, hanem az ember szervezetéhez alkalmazkodik, majd leírja ennek a rendszernek elter-